

PIRMOSIOS SOCIALISTINĖS ĮMONĖS LIETUVOS TSR ŽEMĖS ŪKYJE 1940—1941 METAIS

V. VENCKONAS

1940 metais nuvertus Lietuvoje buržuazinę santvarką ir atkūrus Tarybų valdžią, žemės ūkyje buvo pradėti įgyvendinti socialistiniai pertvarkymai. Broliškosioms tarybinėms respublikoms padedant, Tarybų Lietuvos žemės ūkyje buvo pradėtos kurti socialistinės įmonės — tarybiniai ūkiai, mašinų traktorių stotys, kolūkiai.

Socialistinių žemės ūkių įmonių kūrimo klausimais jau buvo rašyta A. Butkutės-Rameliienės¹, M. Gregorauskos², A. Jefremenkos ir E. Sopo³ darbuose. Tačiau šie klausimai daugiausia buvo nagrinėjami istoriniu aspektu. Iki šiol nėra didesnio veikalo, kuriame būtų plačiau nušviesta Lietuvos TSR socialistinių žemės ūkių įmonių ūkinė veikla 1940—1941 metais. Siame straipsnyje, remiantis archyvine medžiaga, o taip pat skelbtais duomenimis, ir siekiama išnagrinėti minėtą klausimą.

Pradžią socialistiniam žemės ūkio sektoriui mūsų respublikoje padarė tarybiniai ūkiai. 1940 m. rudenį, vykdant tarybinę žemės reformą, Valskybinė žemės ūkio komisija nurodė apskričių žemės ūkio komisijoms parinkti tuos stambiausius ūkius, kuriuose buvo numatyta įsteigti valstybinius ūkius. Lietuvos TSR liaudies komisarų taryba 1940 m. rugsėjo 24 d. nutarimu patvirtino 60 grupinių valstybinių ūkių bendrą 45 613 ha plotą⁴. Taip buvusių valstybinių žemių ir nacionalizuotų privačių dvarų baze remiantis, atsirado tarybiniai ūkiai.

Tarybinių ūkių dydis buvo įvairus. Kur buvo patogu, 3—5 dvarai arba stambesni ūkiai buvo sujungti į vieną tarybinį ūkį. Tačiau buvo tarybinių ūkių, sudarytų ir iš 1 ar 2 dvarų.

1941 m. pradžioje buvo 60 tarybinių ūkių grupių, jungiančių 204 ūkius, kurių bendras žemės plotas sudarė 45 190 ha. Tarybinių ūkių tinklas nebuvo visai vienodas visose respublikos apskrityse. 1941. I. I duomenimis daugiausia jų buvo Šiaulių apskr.— 11, Kauno apskr.— 5, Kėdainių, Panevėžio, Raseinių, Telšių apskrityse — po 4. Tuo tarpu Marijampolės, Seinų, Tauragės ir Ukmergės apskrityse — tik po vieną, o Zarasų apskrityje — nei vieno tarybinio ūkio⁵. Tarybiniams ūkiams buvo

¹ A. Butkutė-Rameliene. Lietuvos Komunistų partijos kova už Tarybų valdžios įtvirtinimą respublikoje (1940—1941 m.), V., 1958.

² M. Gregorauskas. Tarybų Lietuvos žemės ūkis 1940—1960, V., 1958.

³ A. Jefremenka. Kolūkių kūrimasis Tarybų Lietuvoje 1940—1941 m. LTSR MA darbai, serija A, 2(21), V., 1966; A. Jefremenka, E. Sopa. Tarybinių ūkių organizavimas Lietuvoje (1940—1941 m.).—LTSR MA darbai, serija A, 3(22), V., 1966; A. Jefremenka. MTS ir MANP organizavimas Lietuvoje 1941 m. ir jų gamybinės veiklos pradžia.—LTSR MA darbai, serija A, 2(24), V., 1967.

⁴ LTSR vyriausybės nutarimų ir potvarkių rinkinys, Nr. 3, 1940, p. 61, 74.

⁵ Lietuvos TSR liaudies ūkio plano vykdymo pagrindiniai rodikliai, Nr. 1—2, V., 1941, p. 21.

perduotos jų teritorijoje buvusios spirito varyklos. Vėliau kai kurie ne taip tinkami tarybiniams ūkiams kurti dvarai ir ūkiai buvo išdalinti vals-tiečiams arba perduoti kitoms žinyboms, o į tarybinius ūkius buvo per-tvarkomi kiti dvarai ir ūkiai. Todėl tarybinių ūkių skaičius ir jų žemės plotas keitėsi.

TSRS liaudies komisarų tarybos 1941 m. balandžio 12 d. nutarimu Lietuvos TSR buvo patvirtinta 51 tarybinis ūkis su 226 skyriais. Tuo metu bendras tarybinių ūkių žemės plotas sudarė 46 990 ha, tame skai-čiuje ariamos žemės — 31 891 ha, pievų ir ganyklų — 7417 ha, sodų — 350 ha, kitų žemių — 7152 ha. Tarybiniuose ūkiuose 1941.V.1 buvo 8505 karvės, 1070 kiaulių, 5420 avių⁶.

Dėl mažo žemės ūkio kultūrų derliaus 1940—1941 metų žiemą tary- biniams ūkiams stigo pašarų. Teko pirkti daugiau kaip 100 tonų kon- centruotų pašarų.

Tarybiniai ūkiai gamybos apimtimi ir žemės plotais buvo smulkūs. Vidutiniškai vienam ūkiui teko 921 ha bendro žemės ploto, tame skaičiu- je 525 ha ariamos žemės, 167 karvės, 71 kiaulė, 106 avys. Turint gal- voje nedidelį tarybinių ūkių žemės plotą, jų reikšmė žemės ūkio produktų gamyboje negalėjo būti didelė net ir tuo atveju, jeigu jų gamyba būtų buvusi labai suintensyvinta.

Lietuvos komunistų partijos V suvažiavimas, įvykęs 1941 m. vasario 5—9 dienomis, savo rezoliucijoje iškėlė uždavinį tarybinius ūkius pa- versti pavyzdiniais ūkiais — veislinės gyvulininkystės ir grynarūšių sėk- lų auginimo židiniaiis.

Pagrindinė traukiamoji jėga respublikos tarybiniuose ūkiuose buvo arkliai. 1941.V.1 tarybiniuose ūkiuose buvo 3930 arkliai⁷. Traktorių 1941 m. balandžio pradžioje buvo tik 130⁸. Tačiau darbui tinkamų buvo tik 62% visų traktorių. Tarybinių ūkių gyvasis ir negyvasis inventori- us buvo sudarytas ir papildytas iš nacionalizuotuose dvaruose ir repatria- vusių vokiečių ūkiuose rasto inventorius. 1941 m. pavasarį Lietuvos TSR tarybiniai ūkiai gavo iš broliškujų respublikų 120 traktorių, 120 traktorinių plūgų ir daug kitų žemės ūkio mašinų⁹. Tarybiniams ūkiams traktorių, žemės ūkio mašinų ir įrengimų įsigijimui, gamybinių ir kitų pastatų statybai sąjunginė vyriausybė 1941 m. išskyrė 9 mln. rb. Be šių lėšų iš respublikos valstybinio biudžeto 1941 m. šiems tikslams buvo nu- matyta paskirti 15 533,4 tūkst. rb, tame skaičiuje kapitaliniams įdėji- mams — 2868,4 tūkst. rb, nelimitinėms išlaidoms — 39 550 tūkst. rb, ope- racinėms išlaidoms — 1750 tūkst. rb, apyvartinėms lėšoms — 4109,0 tūkst. rb ir valstybinėms dotacijoms ūkinės veiklos nuostoliams padengti — 3426,0 tūkst. rb¹⁰.

Tarybiniai ūkiai priklausė pradžioje Lietuvos TSR žemės ūkio liau- dies komisariato Valstybinių ūkių valdybai. 1941 m. balandžio 22 d. LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsaku buvo sudarytas Grūdų ir gy- vulininkystės tarybinių ūkių liaudies komisariatas¹¹. Tarybiniams ūkiams vadovavo vedėjai — agronomai arba direktoriai, o skyriams — ūkvedžiai. Dėl kvalifikuotų kadrų trūkumo, o taip pat dėl žemės ūkio liaudies komi- sariato ir kai kurių partinių organizacijų nepakankamo budrumo atskirų tarybinių ūkių vadovais buvo paskirti Tarybų valdžiai priešiški elementai,

⁶ Lietuvos TSR liaudies ūkio plano vykdymo pagrindiniai rodikliai, Nr. 3—4, V., 1941, p. 37, 39.

⁷ Ten pat, p. 39.

⁸ LTSR centrinis valstybinis archyvas (CVA), f. R — 544, ap. I., b. 60, l. 103.

⁹ „Tarybų Lietuva“, Nr. 97, 1941.IV.25.

¹⁰ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos valstybinis biudžetas 1941 metams. K., 1941, p. 68.

¹¹ Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos žinios, Nr. 6, 1941, p. 96.

urie sąmoningai trukdė stiprinti tarybinius ūkius. Pasitaikė visuomeninio urto švaistymo, neūkiškumo ir net sabotažo faktų¹². Tačiau greitai svietii Tarybų valdžiai tarybinių ūkių vadovai buvo pašalinti ir į jų vietas askirti nauji žmonės, ištikimi socializmo statybos reikalui.

Kadangi tarybiniai ūkiai buvo smulkūs, tai administracinio ūkinio ersonalo lyginamas svoris bendrame dirbančiųjų skaičiuje buvo gana idelis ir sudarė 10,27 (žr. I lentelę).

Vidutinis mėnesinis dirbančiųjų skaičius respublikos tarybiniuose kiuose 1941 m. sausio mėn. buvo 4035, vasario mėn.— 3771, kovo mėn.— 993 žmonės¹³. Dėl žemės ūkio gamybos sezoniškumo žiemos mėnesiais arbo jėga daugelyje ūkių buvo nepilnai aprūpinta darbu, nors buvo gamybių ją panaudoti miško medžiagos paruošimo darbams¹⁴. Prasidėjus avasario sėjai, tarybiniuose ūkiuose trūko darbininkų. Juose dirbo iš iso tik apie 3500 darbininkų, tuo tarpu prasidėjus lauko darbams, nuolanių darbininkų reikėjo 4500, o sezoninių darbininkų — ne mažiau kaip 0 000 žmonių. Didelė kliūtis darbininkų skaičiui padidinti buvo gyvenaijų patalpų stoka. Tarybiniuose ūkiuose buvo mažesnis ir darbo užmo estis, lyginant su kitų gamybos šakų darbininkų darbo užmokesčiu.

Nuo 1940 m. gruodžio 15 d. tarybiniuose ūkiuose buvo pertvarkytas arbininkų darbo apmokėjimas, remiantis socialistiniu paskirstymo pagal arbą principu. Anksčiau darbininkams atlyginimas buvo mokamas, neat izvelgiant į darbo kiekį ir kokybę. Darbininkai už tą patį darbą būdavo evienodai atlyginami ir gaudavo tiek, kiek sulgygdavo samdos sutartyse. Iž darbą darbininkams būdavo mokama daugiausia natūra. Pertvarkius arbo apmokėjimą, tarybiniuose ūkiuose buvo įvestas vien tik piniginis tlyginimas. Nustatytą kiekį maisto produktų ir pašarų gyvuliams tarybių ūkių darbininkai galėdavo nusipirkti papigintomis kainomis iš tų pa ių tarybinių ūkių, kuriuose jie dirbo. Be to, nuolatiniams darbininkams ūdavo išskiriama 0,2 ha žemės daržui. Darbininkai, kurie anksčiau laikė roduktyvius gyvulius, galėjo ir toliau juos laikyti. Patalpos gyvuliams ir ašarui buvo duodamos nemokamai.

Apmokėjimas už darbą tarybiniuose ūkiuose darbininkams buvo nu tatytas priklausomai nuo darbų kategorijos ir išdirbio normos įvykdymo. tsižvelgiant į darbų sunkumą, sudėtingumą ir atsakingumą, jie buvo uskirstyti į 4 kategorijas. Įvykdžius išdirbio normas, už I kategorijos arbus buvo mokama 3,60 rb, už II kategorijos — 4,30 rb, už III katego ijos — 5,30 rb, už IV kategorijos — 6,80 rb per dieną. Už darbą, atliktą irš išdirbio normos per 8 val. darbo dieną buvo nustatytas 50% didesnis tlyginimas¹⁵.

Vienetinio darbo apmokėjimo sistemos įvedimas padėjo stiprinti dar o drausmę, kelti darbo našumą. Dėl to pakilo ir tarybinių ūkių dirban ijų darbo užmokestis. Jeigu 1941 m. sausio mėn. vidutinis mėnesinis rlybinių ūkių dirbančiųjų darbo užmokestis sudarė 163 rb, vasario mėn.— 74 rb, tai kovo mėn.— 191 rb ir padidėjo, lyginant su sausio mėnesiu, 7%¹⁶. Lietuvos TSR 1941 m. valstybiniame liaudies ūkio plane viduti is metinis vieno darbuotojo darbo užmokestis tarybiniuose ūkiuose buvo umatytas 2160 rb, o bendras darbo užmokesčio fondas — 6480 tūkst. rb¹⁷.

LKP CK partinis archyvas, f. 1186, ap. 14, b. 28, l. 8.

Lietuvos TSR liaudies ūkio vystymo pagrindiniai rodikliai, Nr. 3—4, V., 1941, p. 66. „Valstiečių laikraštis“, Nr. 26, 1941.IV.1.

„Tiesa“, Nr. 173, 1940.XII.30.

Lietuvos TSR liaudies ūkio plano vykdymo pagrindiniai rodikliai, Nr. 3—4, V., 1941, 66.

Lietuvos TSR 1941 metų ir 1941 metų I-ojo ketvirčio valstybinis liaudies ūkio planas. „ 1941, p. 65.

Ruošdamiesi pirmajai tarybinei pavasario sėjai ir ją vykdydami, tarybiniai ūkiai įsijungė į tarpusavio socialistinį lenktyniavimą.

Siekdami paskatinti socialistinį lenktyniavimą, LTSR grūdų ir gyvulininkystės tarybinių ūkių liaudies komisariatas kartu su Žemės ūkio darbuotojų profesajungos centro valdyba įsteigė pereinamąją Raudonąją valiavą ir paskyrė piniginę premiją pirmaujančiam tarybiniam ūkiui pasižymėjusiems ūkių darbuotojams, pasiekusiems aukščiausių rodiklių 1941 m. laukų ir gyvulininkystės darbuose, o taip pat kultūrinėje veikloje.

Iš 3500 rb piniginės premijos 1000 rb buvo numatyta išskirti raudonajam kampeliui arba kultūros klubui įrengti centrinėje sodyboje 2500 rb — geriausiems tarybinio ūkio darbuotojams premijuoti. Pirmaujančiam tarybinio ūkio skyriui buvo nutarta skirti piniginę premiją 1500 rb, iš kurios 500 rb — raudonajam kampeliui įrengti ir 1000 rb — geriausiems tarybinio ūkio skyriaus darbuotojams premijuoti.

Pereinamoji Raudonoji vėliava ir piniginė premija buvo numatyti įteikti Tarybų valdžios atkūrimo pirmųjų metų proga pagal tarybinių ūkių darbų rezultatus už 1941 m. pirmą pusmetį ir 1942 m. vasario mėnesį pagal 1941 m. rezultatus. Pirmaujančiam tarybinio ūkio skyriui piniginė premija numatyta įteikti pagal metinius darbo rezultatus 1942 m. sausio mėnesį¹⁸.

Lietuvos TSR tarybiniai ūkiai sėkmingai vykdė pirmąją pavasario sėją. Iki 1941 m. birželio 10 d. iš užplanuotų 15 403 ha apšėjo 14 291 ha arba įvykdė sėjos planą 93%. Varpinių kultūrų sėjos planas buvo įvykdytas 104%, pašarinių žolių — 92,2%¹⁹.

Lietuvos tarybiniai ūkiai, įveikdami sunkumus, siekė naujų laimėjimų žemės ūkyje. Jie jau tuo metu buvo stambių mechanizuotų socialistinių žemės ūkių įmonių pavyzdžiais.

Svarbią reikšmę, socialistiškai pertvarkant žemės ūkį, turėjo valstybinės socialistinės įmonės mašinų traktorių stotys (MTS). Mašinų traktorių stočių, kuriose buvo sukonzentruojami traktoriai, o taip pat kitos sudėtingos mašinos, tikslas buvo ne tik padėti valstiečiams įdirbti žemę bet ir įrodyti jiems stambaus mechanizuoto žemės ūkio pranašumus.

MTS pagalba pirmiausia buvo reikalinga naujakuriams ir mažai žemės valstiečiams, gavusiems žemę iš Tarybų valdžios. Iš 75 tūkstančių gavusių žemę valstiečių respublikoje 1941 m. vasario mėnesį dar buvo 33 tūkst. valstiečių, kurie neturėjo arklų, 30 tūkst. valstiečių neturėjo reikiamo žemės ūkio inventoriaus²⁰. MTS pagalba taip pat buvo reikalinga ir tiems valstiečiams, kurie turimomis priemonėmis nebūtų pajėgę greitai ir gerai savo laukus įdirbti ir apšėti.

Siekdamas padėti vargingiesiems ir vidutiniškiems valstiečiams įdirbti žemę, 1940 m. gruodžio 13 d. LKP CK Biuras priėmė nutarimą organizuoti respublikoje MTS ir mašinų nuomojimo punktus. 1941 m. sausio 11 d. nutarimą šiuo klausimu priėmė Lietuvos TSR liaudies komisariatai taryba²¹. TSRS liaudies komisariatai taryba 1941 m. sausio mėn. 28 d. patvirtino Lietuvos TSR vyriausybės nutarimą organizuoti respublikoje 40 MTS. Be to, 2 MTS sukurtos Baltarusijos TSR ir perduotos Lietuvos TSR, remiantis TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1940 m. lapkričio 6 d. įsaku dėl sienos tarp šių respublikų patikslinimo. Taigi 1941 m. Lietuvos TSR iš viso buvo 42 MTS. Traktorių ir kitų mašinų einamajam remontui prie kiekvienos MTS buvo numatyta įrengti dirbtuves, o kapitaliniam remontui atlikti — 4 mašinų traktorių remonto dirbtuves (MTD).

¹⁸ „Tarybų Lietuva“, Nr. 132, 1941.VI.7.

¹⁹ „Tiesa“, Nr. 144, 1941.VI.13.

²⁰ A. Butkūtė-Rameliėnė. Lietuvos Komunistų partijos kova už Tarybų valdžios įtvirtinimą respublikoje (1940—1941 m.). V., 1958, p. 138.

²¹ LTSR vyriausybės nutarimų ir potvarkių rinkinys, Nr. 10 (13), 1941, p. 577, 578.

Lietuvos TSR tarybinių ūkių personalo sudėtis 1941. I. I¹

Personalo kategorijos	Dirbančiųjų skaičius	Bendro skaičiaus %
ministracinis ūkio personalas	292	10,27
š to skaičiaus:		
Direktoriai	6	0,21
Vedėjai	53	1,85
Buhalteriai	52	1,85
Sekretoriai	1	0,03
Ūkvedžiai	165	5,77
Spirito vadyklų vedėjai	15	0,56
rozootchnikos personalas	68	2,36
š to skaičiaus:		
Vyr. agronomai	3	0,10
Vyr. zootechnikai	1	0,03
Zootechnikai	22	0,76
Sodininkai	18	0,63
Praktikantai	24	0,84
Arbininkai	2499	87,37
Viso:	2859	100,0

Lietuvos TSR liaudies ūkio vystymo pagrindiniai rodikliai, Nr. 1—2, V., 1941, p. 22.

Sutinkamai su TSRS vyriausybės ir partijos CK 1941 m. vasario d. nutarimu, Lietuvos TSR LKT ir LKP CK 1941 m. kovo 7 d. priėmė nutarimą prie MTS suorganizuoti kiekviename valsčiuje vidutiniškai po eną mašinų-arklių nuomojimo punktą (MANP). Buvo numatyta respublikoje iš viso sukurti 270 MANP²². LTSR LKT 1941 m. balandžio d. nutarimu buvo nustatyta, kad visuose MANP turi būti ne mažiau kaip 3250 arklių, t. y. po 12 arklių kiekviename punkte.

Tarybinė vyriausybė paskyrė dideles lėšas MTS ir MANP organizavimui. 1941 metams buvo numatyta išskirti iš sąjunginio biudžeto MTS kapitaliniams įdėjimams (traktoriams ir kitoms mašinoms įsigyti) 110,4 tūkst. rb, MTS apyvartinėms lėšoms — 8588 tūkst. rb, MANP kapitaliniams įdėjimams (patalpų įrengimui, arklių, mašinų ir žemės ūkio inventorius įsigijimui) — 15 267 tūkst. rb, MANP apyvartinėms lėšoms — 7 tūkst. rb. Be to, iš respublikinio biudžeto MTS ir MTD reikalams 1941 m. buvo išskirta 20 500 tūkst. rb, iš jų energetikai — 8345 tūkst. rb, TS statybai — 8655 tūkst. rb, MTD statybai — 500 tūkst. rb ir MTD įrengimui — 3000 tūkst. rb²³.

MTS ir MANP buvo steigiami nacionalizuotuose dvaruose, o taip pat Vokietiją repatriavusių asmenų ūkiuose. Iš nepaskirstyto rezervinio valstybinio žemės fondo MTS buvo paskirta 801 ha žemės, MANP — 500 ha (iki 2 ha, skaičiuojant vienam arkliui pašarinėms kultūroms įginti) ²⁴. MTS buvo aprūpinamos naujais traktoriais ir kitomis mašinomis. MANP dalį mašinų ir žemės ūkio inventorius perėmė iš nacionalizuotų dvarų, o kitą dalį gavo iš brolišųjų respublikų.

1941 m. birželio 10 d. duomenimis, respublikoje 42 MTS buvo 57 traktoriai. Taip pat veikė 261 MANP, kuriuose buvo 3681 arklys²⁵.

¹Ten pat.

²„Žemės ūkis“, Nr. 3, 1941.IV.30, p. 106.

²³LTSR vyriausybės nutarimų ir potvarkių rinkinys, Nr. 10 (13), 1941, p. 534.

²⁴LKP CK partinis archyvas, f. 1771, ap. 19, b. 7, l. 99.

MTS darbui vadovavo Lietuvos TSR žemės ūkio liaudies komisaria MTS valdyba.

Pagal etatus kiekvienoje MTS turėjo būti maždaug 46 darbuotoja iš jų 27 darbininkai ir 19 tarnautojų. Kiekvienam traktoriui buvo paskirti po vieną traktorininką ir jo padėjėją (prikabinėtoją). Traktorininkai buvo suskirstyti brigadomis. Brigadą sudarė 3 traktorininkai. Jai vadovav brigadininkas. Brigadai vadovauti buvo nelengva, nes kiekvienas traktorius dirbo per darbo sezoną vidutiniškai 62 atskirų pavienių valstiečių ūkiuose ir kartais net keliuose valsčiuose. Todėl būdavo sunku kontroliuoti traktorininkų darbą ir suteikti jiems reikalingą pagalbą.

Traktorininkai buvo etatiniai MTS darbuotojai. LTSR LKT 1941 m. balandžio 5 d. nutarimu jiems buvo nustatyta 100 rb mėnesinė priemoka prie vienetinio darbo užmokesčio. Traktorininkų vidutinis darbo užmokeskis buvo nustatytas LTSR LKT 1941 m. balandžio 24 d. nutarimu. Traktorininkas už atliktą dienos išdirbio normą gaudavo 10 rb ir 10 kg maistinių kultūrų grūdų. Už darbą, atliktą virš išdirbio normos, buvo mokamas pusantro karto didesnis atlyginimas. Be to, buvo mokamas premijos už degalų sutaupymą, vartoto tepalo surinkimą ir priedas I kategorijos traktorininkams, išdirbusiems su traktorium vienerius metus.

MTS administracijai tiesiogiai priklausė jų veiklos rajone esantie mašinų-arklių nuomojimo punktai. MANP etatuose turėjo būti 2450 darbininkų-arklininkų ir lauko darbininkų. Be to, kiekviename punkte buvo numatyti vedėjų ir sąskaitininko etatai. Lauko darbų sezono metu viename MANP turėjo vidutiniškai dirbti 11 žmonių²⁶.

MANP darbininkams, dirbantiems su arkliais, už dienos išdirbio normą buvo mokama 5 rb ir 5 kg grūdų. Už darbą virš normos, su sąlyga jei arkliai buvo išlaikomi gerame stovyje — pusantro karto daugiau.

MTD etatuose, be direktoriaus, buvo numatyta dar po 7 tarnautojų ir po keliolika darbininkų (pagal darbo kiekį).

Iš viso MTS sistemoje buvo įsteigta arba numatyta įsteigti 316 atskirų vienetų (42 MTS, 270 MANP, 4 MTD) maždaug su 5 tūkst. darbininkų ir tarnautojų.

Masinių profesijų kadrams paruošti LTSR žemės ūkio liaudies komisariatas sutinkamai su LKP CK Biuro 1940 m. gruodžio 13 d. nutarimu 1941 m. pradžioje organizavo 3 mėnesių traktorininkų kursus. 1941 m. balandžio 5 d. baigė kursus ir išlaikė egzaminus 419 traktorininkų, iš kurių 90 buvo paskirti MTS brigadininkais ir 300 — traktori inkais²⁷. 1941 m. birželio pradžioje pradėjo veikti nauji traktorininkų kursai, kuriuose mokėsi daugiau kaip 100 asmenų²⁸.

LTSR LKT 1941 m. balandžio 24 d., remdamasi TSRS LKT 1941 m. balandžio 12 d. nutarimu, nutarė suorganizuoti 5 žemės ūkio mechanizacijos mokyklas su bendru 900 moksleivių kontingentu. Mokyklose buvo numatyta ruošti traktorininkus, traktorinių brigadų brigadininkus, mechanikus. Mokslas turėjo užtrukti nuo 5 iki 18 mėnesių, priklausoma nuo specialybės. Moksleiviams buvo numatytos 100 rb dydžio mėnesinės stipendijos.

Nežiūrint visų pastangų kadrams sukomplektuoti, prasidėjus pavasario sėjai, daugelyje MTS jų dar trūko. LKP CK Biuras 1941 m. gegužės 21 d., apsvarstęs MTS ir MANP darbą, savo nutarime pažymėjo kad, nežiūrint kai kurio pagerėjimo, MTS vis dar trūksta kadru. Ypač daug trūko agronomų, MANP vedėjų, buhalterijų revizorių, šoferių. Daugelyje MTS nebuvo direktorių pavaduotojų politiniams reikalams.

²⁶ LTSR vyriausybės nutarimų ir potvarkių rinkinys, Nr. 10 (13), 1941, p. 534.

²⁷ „Tarybų Lietuva“, Nr. 82, 1941.IV.18.

²⁸ „Tiesa“, Nr. 144, 1941.VI.13.

Lauko darbams atlikti MTS sudarydavo sutartis su valstiečiais. Sutartyje buvo įrašoma, kokius darbus traktoriais arba arkliais MTS turės atlikti. Taip pat buvo nurodoma darbų apimtis (ha), darbų kokybė (pvz., imo gylis) ir darbų atlikimo terminai. Be to, MTS įsipareigodavo teikti valstiečiui agronominę pagalbą. Ta pačia sutartimi valstietis įsipareigodavo savo jėgomis ir lėšomis atlikti pagal agronominius reikalavimus ir su kitais lauko darbus, kurie nebuvo atliekami MTS. Šiuo sutarties aktu buvo siekiama, kad MTS aptarnaujami valstiečių ūkiai būtų pažadinti kitiems ūkiams. Sutartyje taip pat valstietis įsipareigodavo kūno metu parūpinti reikalingą darbo jėgą, atvežti į lauką traktoriui kuro, tepalų ir vandens, duoti gyvenamą patalpą traktorininkams, oti vietą arkliams pastatyti ir aprūpinti juos žaliu pašaru. Už atliktus darbus MTS atlyginama buvo tais žemės ūkio produktais, kurių auginui dirvą paruošė MTS.

MTS, neįvykdžiusi sutartyje numatytų darbų, turėjo atlyginti valstiečiams nuostolius, kurie susidarydavo, neįvykdžius tų darbų. Blogai atliktus darbus privalejo perdirbti iš naujo.

1941 m. MTS darbų planas sudarė 83 000 ha minkšto arimo, MANP — 0 160 ha, iš viso — 233 160 ha²⁹. Iki 1941 m. birželio 10 d. buvo suryta sutarčių traktoriais įdirbti 30 700 ha pas 7320 valstiečių (37% matyto plano) ir arkliais įdirbti 22 210 ha pas 7200 valstiečių (15% plano). Iš viso buvo sudaryta 14 520 sutarčių 52 910 ha plotui įdirbti (3% plano)³⁰. Dėl organizacinio pobūdžio priežasčių sutarčių sudarys buvo pradėtas pavėluotai ir ilgai užsitęsė. Sutarčių tekstas buvo tvirtintas tik 1941 m. balandžio 17 d. Po to dar praėjo kiek laiko, kol sutarčių blankai buvo atspausdinti ir išsiuntinėti MTS. MTS darbuoams teko vaikščioti po valstiečių kiemus ir sutartis sudarinėti tiesiogiai laukuose.

MTS traktoriais ir MANP arkliais teko dirbti mažuose žemės sklyuose vidutiniškai maždaug po 2 ha kiekviename valstiečio ūkyje. Todėl irko darbai vyko nelabai sparčiai. MTS iki 1941 m. birželio 10 d. at- o 18 110 ha minkšto arimo darbų, MANP iki 1941 m. birželio 16 d. — 819 ha.

1941 m. pavasario sėjos metu prasidėjo socialistinis lenktyniavimas tarp MTS. Soclenktynių iniciatore buvo Kauno apskr. Jonavos valsč. Markutiškių MTS. Šios MTS kolektyvas 1941 m. gegužės 11 d. iškviatė į soclenktynes visas respublikos MTS. Tarybų valdžios atkūrimo Lietuvoje mosioms metinėms pažymėti Markutiškių MTS darbuotojai prisiėmė socialistinius įsipareigojimus: įvykdyti išdirbio normas 125%; sutaupyti kuro ir tepalų; iki birželio 15 d. užbaigti su valstiečiais sutarčių surymą iki pilno traktorių apkrovimo visiems metams; traktorius ir kimašinas prižiūrėti taip, kad, baigus darbą, reikėtų kuo mažiausiai nontuoti; tiksliai ir punktualiai atlikti buhalterijos darbą; iki birželio 1. įsteigti raudonąjį kempelį ir skaityklą; iki gegužės 18 d. sutvarkyti TS sodybą; išplėsti soclenktynes tarp atskirų brigadų traktorininkų ir ūkių MTS specialistų bei tarnautojų³¹.

Šią iniciatyvą palaikė LTSR žemės ūkio liaudies komisariatas, LLKS ir Žemės ūkio darbuotojų profesinės sąjungos Centro valdyba. Buvo eigna pereinamoji Raudonoji vėliava MTS ir MANP už geriausius mybinius rodiklius, vykdanč traktoriais ir arkliais 1941 m. žemės ūkio rbų planą. Kartu su pereinamąja Raudonąja vėliava buvo numatyta MTS iki 5 tūkst. rb piniginę premiją, iš kurios 3 tūkst. rb — pasižymėju-

²⁹„Žemės ūkis“, Nr. 6, 1941.VI.15, p. 222.

³⁰„Tiesa“, Nr. 146, 1941.VI.15.

³¹„Tiesa“, Nr. 113, 1941.V.13.

siems MTS ir MANP darbuotojams premijuoti, o 2 tūkst. rb — raudorjam kampeliui įrengti.

Pirmą kartą Raudonąją vėliavą ir piniginę premiją buvo numatę įteikti pirmųjų Tarybų valdžios atkūrimo Lietuvoje metinių išvakarėtai MTS, kuri iki to laiko bus įvykdžiusi kiekvienu traktoriumi ir darbirarkliu ne mažiau kaip 50% vidutinio metinio išdirbio. Metinis išdirbienu STZ-NATI traktoriumi turėjo būti ne mažesnis kaip 300 ha ir vnu MANP darbiniau arkliau — ne mažiau kaip 60 ha. Be to, reikėjo įvykdnemažiau kaip 60% nustatyto statybos plano ir visas kitas lenktyniavir sąlygas. Antrą kartą Raudonąją vėliavą ir piniginę premiją buvo numatypaskirti Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos XXIV metinių išvkarėse MTS, pilnai įvykdžiusiai visas lenktyniavimo sąlygas³².

MTS jau pirmaisiais savo gyvavimo mėnesiais suvaidino svarvaidmenį, vystant respublikos žemės ūkį. Jos buvo pagrindinė priemogamybiniam ryšiui tarp stambios socialistinės pramonės ir smulkūkių sukurti, naujausiai žemės ūkio technikai ir agronomijos mokspasiekimams į smulkų pavienį ūkį įdiegti. MTS įgalino teisingai sucrinti valstiečių savarankiškumą, vystant savo ūkius, su socialistinės vatybės vadovavimu ir parama. Suteikdamos pagalbą valstiečiams, Mpalengvino jų darbą, išvadavo juos nuo buožių ekonominės priklausmybės.

Pirmaisiais Tarybų valdžios metais Lietuvos TSR žemės ūkyje valstybinių socialistinių įmonių atsirado ir kooperatinio tipo socialistinįmonių. Kolūkinis judėjimas iš pradžių nebuvo ir negalėjo būti smulknes tam dar nebuvo sąlygų. Tuo metu respublikos žemės ūkyje bu silpna materialinė techninė bazė, paveldėta iš buržuazinės santvarkdauguma valstiečių nebuvo įsitikinę kolektyvinio žemės dirbimo pranšumu. Bet koks skubėjimas ir administravimas, valstiečiams jungiantį kolūkius, galėjo tik padaryti žalos socializmo statybai.

Lietuvos Komunistų partija skyrė didelį dėmesį kolūkiniam judėmui. LKP(b) V suvažiavimas savo rezoliucijoje pareikalavo iš visų parinių ir tarybinių organizacijų visokeriopa remti darbo valstiečių iniciatyvorganizuojuant bendro žemės dirbimo draugijas ir žemės ūkio artelegriežtai laikytis savarankiškumo principo, stojant į kolūkius. Suvaživimas iškelė būtinumą plačiai aiškinti valstiečiams Žemės ūkio arteļstatus, visuomeninio žemės dirbimo pranašumus, populiarinti kitų republikų kolūkinės santvarkos pasiekimus ir ryžtingai kovoti su buožvedama antikolūkine agitacija³³.

Pirmieji 4 kolūkiai buvo susiorganizavę Baltarusijos TSR ir vėliaiperduoti Lietuvos TSR, patikslinant sieną tarp šių respublikų. Iš į3 kolūkiai buvo Švenčionių apskrityje: Stalino kolūkis Mielagėnų valčiuje susikūrė 1940 m. kovo 1 d., Stalino kolūkis Daugėlišio valsčiuje— 1940 m. kovo 2 d. ir „Kibirkštis“ kolūkis — 1940 m. balandžio 22 d vienas, Vorosilovo kolūkis, buvo susikūręs Alytaus apskrities Rudnicvalsčiuje 1940 m. rudenį. Lietuvos TSR pirmasis kolūkis, susiorganizvęs 1941 m. vasario 1 d., buvo Mažeikių apskrities Akmenės valsčiauleno kolūkis³⁴.

1941 m. kovo 9 d. įvykęs LKP CK II Plenumas pabrėžė, kad būtinai aiškinti valstiečiams Žemės ūkio arteļės įstatus, o taip pat atkreipė parinių organizacijų dėmesį į neapgalvotą skubėjimą, kuriant kolūkius ter

³² „Tiesa“, Nr. 124, 1941.V.24.

³³ A. Sniečkus. Ataskaitinis pranešimas V-me LKP(b) suvažiavime apie LKP(b) C darbą, K., 1941, p. 106.

³⁴ „Tiesa“, Nr. 33, 1941.II.9.

ur nebuvo tam paruoštos reikiamos sąlygos. Plenumas nustatė tokią tvarką, kad kiekvieno besikuriančio kolūkio klausimą spręstų partijos apskrities komitetas, visapusiškai ištyręs tikrą reikalų padėtį vietoje ir prieš tai gavęs LKP CK sutikimą.

Partinių organizacijų politinio bei aiškinamojo darbo ir visokeriopos pagalbos dėka Lietuvos darbo valstiečiai pradėjo rodyti dar daugiau iniciatyvų burtis į kolūkius. 1941 m. pavasarį respublikoje susiorganavo dar keletas naujų kolūkių. Iš viso 1941 m. birželio 20 d. duomenimis Lietuvos TSR buvo 11 kolūkių žemės ūkio artelių tipo, kurių pagrindiniai rodikliai pateikti 2 lentelėje³⁵.

Iš 2 lentelės matyti, kad daugiausia kolūkių (4) buvo Svenčionių apskrityje. Kolūkiai tuo metu buvo smulkūs. Vidutiniškai vienam kolūkiui teko tik 262 ha bendro žemės ploto ir 16 kolūkiečių kiemų. Daugiausia į kolūkius būrėsi buvę kumečiai ir mažažemiai valstiečiai naujakuriai. Dėl to daugeliu atvejų kolūkiai organizavosi buvusių dvarų žemės ūkių visuomeninis turtas susidarė daugiausia, perdavus jiems buvusių dvarų trobesius, gyvulius, mašinas, inventorių, sėklas, pašarus.

Naujai sukurtiems kolūkiams teko įveikti organizacinius sunkumus. olūkių nariai neturėjo patyrimo kolektyvinio darbo organizavime, buvo nepažinę darbo drausmės. Visa tai neigiamai atsiliepė gamybos rezultatams. olūkiai nepakankamai apsirūpino pašarais. Dėl to 1940—1941 metų žiemą dalį gyvulių teko parduoti arba laikinai išdalinti kolūkiečiams šėrimui, pasitaikė ir gyvulių kritimo atvejų.

Tarybų valdžia nuolatos teikė kolūkiams visokeriopą paramą ir didesnes lengvatas. LTSR LKT 1941 m. kovo 25 d. nutarimu buvo įsakyta ikti kolūkiams kreditus veisliniams gyvuliams, žemės ūkio mašinoms įgyti iki 10 metų terminui. 1941 m. buvo numatyta kolūkiams suteikti 10 tūkst. rb kreditų. Buvo taip pat suteikiama paskola sėklomis. LTSR KT ir LKP CK 1941 m. kovo 14 d. nutarimu kolūkiai buvo atleisti nuo sąžemės ūkio produktų privalomųjų pristatymų, išskyrus grūdus. Grūdų pristatymai kolūkiams, nesinaudojantiems MTS pagalba, buvo 12,5% mažesni, negu individualių mažažemių valstiečių ūkių (iki 5 ha) grupei. Kolūkiai turėjo pristatyti valstybei atskirose apskrityse tik 35—55 kg grūdų nuo kiekvieno ariamos žemės ha. Be to, kolūkiai, aptarnaujami MTS, gavo dar 10% grūdų privalomųjų pristatymų nuolaidą³⁶. LTSR aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1941 m. gegužės 14 d. įsaku kolūkiečiams nuo asmeninio ūkio buvo nustatytas 20% mažesnis žemės ūkio mokesčiai, lyginant su individualių valstiečių ūkiais³⁷. Tuo būdu, privatiniai žemės ūkio produktų pristatymai ir žemės ūkio mokesčiai buvo sumažinti taip, kad paskatintų valstietiją pereiti nuo individualaus ūkininkavimo prie pranašesnio kolektyvinio ūkininkavimo būdo.

Kolūkiams buvo teikiama didelė pagalba, tvarkant apskaitą. Jų reikavimams buvo išleista įvairių knygų (buhalterijos, sąskaitybos ir kitokių). Buvo išleisti ir kolūkiai jau turėjo darbo knygeles. Buvo paruoštos „LTSR kolektyviniams ūkiams išdirbio ir darbadieniais įvertinimo pavyzdinės formos“³⁸. 1941 m. birželio mėn. pradžioje pradėjo veikti vieno mėnesio irsai kolūkių sąskaitininkams ruošti, kuriuose mokėsi 17 žmonių.

Kolūkiečiams už darbą daugiausia buvo apmokama natūra. Pavyzdžiui, Svenčionių apskrities Daugėliščio valsčiaus Stalino kolūkyje už

LTSR žemės ūkio liaudies komisariato pranešimas TSRS žemdirbystės liaudies komisariato Vyr. vakarų teritorinei valdybai 1941.VI.21.

„Tarybų Lietuva“, Nr. 89, 1941.IV.16.

„Tarybų Lietuva“, Nr. 143, 1941.VI.20.

„Žemės ūkis“, Nr. 5, 1941.V.30, p. 186.

darbadienį buvo išduota 2,5 kg grūdų, 3 kg bulvių, 3 kg stambiųjų p. šarų, 26 g vilnų ir tik 0,09 rb³⁹.

2 lente

Lietuvos TSR kolūkių pagrindiniai rodikliai (1941.VI.20)

Eil. Nr.	Kolūkio pavadinimas	Bendras žemės plotas ha	Kolūkiečių šeimų skaičius	Darbingų žmonių skaičius	Visuomeninių gyvulių skaičius			
					arklių	galvijų	kiaulių	avių
1.	„Kibirskštės“ kolūkis (Svenčionių aps., Adutiškio v.)	197	18	35	28	25	10	68
2.	Stalino kolūkis (Svenčionių aps., Daugėliško v.)	749	61	120	41	39	13	54
3.	Stalino kolūkis (Svenčionių aps., Mielagėnų v.)	156	17	29	16	7	—	38
4.	Vorošilovo kolūkis (Alytaus aps., Rudnios v.)	125	11	14	12	8	17	21
5.	„Naujo kelio“ kol. (Vilniaus apsk., Nemenčinės v.)	360	18	39	22	23	15	61
6.	„Naujo gyvenimo“ kol. (Svenčionių aps., Adutiškio v.)	262	16	37	12	3	—	8
7.	„Kibirskštės“ kol. (Utenos aps., Tauragnų v.)	204	14.	43	16	—	—	—
8.	Stalino kolūkis (Utenos aps., Kuktiškių v.)	113	6	—	12	6	21	—
9.	Lenino kolūkis (Mažeikių apsk., Akmenės v.)	470	21	40	26	79	32	—
10.	Lenino kolūkis (Kėdainių aps., Zeimių v.)	133	9	29	10	10	15	9
11.	Stalino kolūkis (Kėdainių aps., Zeimių v.)	111	11	22	15	6	8	4
Iš viso:		2880	202	—	210	206	131	263

1941 m. gegužės mėn. tarp kolūkių pradėjo vystytis socialistinis lenkyniavimas. Mažeikių apskrities Akmenės valsčiaus Lenino kolūkio kolūkiečiai pirmieji respublikoje iškviėti į socialkūntines Svenčionių apskrities Adutiškio valsčiaus „Kibirskštės“ kolūkį ir prisiėmė konkrečius įsipareigojimus gamybos ir kultūros vystymo srityse. Lenino kolūkis įsipareigojo pavasario sėją atlikti kuo trumpiausiu laiku ir aukštu agrotechniko lygiu; padidinti vasarinių ir žieminių javų derlių, patrėšiant juos mišralinėmis trąšomis; sėti tik gerą ir tinkamai paruoštą sėklą; žieminių javų gauti 30 cnt, miežių — 30, avių — 85, sėmenų — 7, linų pluošto — 8 bulvių — 450 ir pašarinių runkelių — 700 centnerių iš ha (skaičiuojant 1 cnt=50 kg); siekiant išplėsti kolūkio gyvulininkystę, sudaryti pašarų bazę, apsėjant 30 ha dobilais, 15 ha — vikiais, 17 ha — pašariniais runkeliais; pasėlius gerai patrėšti ir gerai prižiūrėti ganyklas; iš vienos karvė gauti ne mažiau kaip 4000 litrų pieno, o iš dviejų rekordininkių karvių — per 7000 l; iš kiekvienos veislinės kiaulės išauginti per metus po 18 paršelių tinkamai prižiūrėti arklius ir gerai juos valyti; gerai vesti sąskaitybą, kas penkios dienos artelės nariams įrašyti darbadienius; reguliariai kviešti artelėje gamybinius pasitarimus ir ne rečiau kaip vieną kartą per mėnesį — visuotinius kolektyvo narių susirinkimus; gegužės mėn. užbaigti organizuoti raudonąjį kempelį, įrengti radiją, užprenumeruoti laikraščius ir žurnalus, reguliariai organizuoti kolektyvinį laikraščių skaitymą, pasikalbėjimus, pranešimus ir kartą per dešimt dienų išleisti sienlaikraštį⁴⁰.

³⁹ LTSR žemės ūkio liaudies komisariato pranešimas TSRS žemdirbystės liaudies komisariato Vyr. vakarų teritorinei valdybai 1941.VI.21.

⁴⁰ „Tarybų Lietuva“, Nr. 122, 1941.V.27.

Socialistinių pertvarkymų eiga Lietuvos TSR žemės ūkyje 1940—1941 m. rodo, kad jie buvo pradėti vykdyti sparčiais tempais. Tai apsprendė didžiulė broliškųjų tarybinių respublikų pagalba, pasinaudojimas jų patyrimu. Lietuvai įsijungus į tarybinę ūkio sistemą, nebereikėjo ieškoti naujų socialistinių žemės ūkio formų. Respublikoje kūrėsi tuo metu buvusios Tarybų Sąjungoje žemės ūkio įmonės — tarybiniai ūkiai, MTS ir kolūkiai.

Sėkmingą Lietuvos TSR žemės ūkio socialistinio pertvarkymo darbą greitai nutraukė klastingas hitlerinės Vokietijos užpuolimas.

Per nepilnus Tarybų valdžios metus Lietuvoje suspėtas sukurti tik nedidelis socialistinis žemės ūkio sektorius. Privatus sektorius respublikos žemės ūkyje 1941 m. dar sudarė 99%. Tačiau jau tuo metu socialistiniam sektoriui teko vadovaujantis vaidmuo žemės ūkyje. Stambios socialistinės žemės ūkio įmonės, pagrįstos visuomenine gamybos priemonių nuosavybe ir aprūpintos naujausia technika, turėjo būti pranašesnės už smulkius privatinius ūkius.

Lietuvos žemės ūkio akademija
Politinės ekonomijos katedra

Redakcinei kolegijai
įteikta
1971 m. birželio mėn.

LITERATORA IR SALTINIAI

1. Lietuvos TSR liaudies ūkio plano vystymo pagrindiniai rodikliai. Nr. 1—2, Vilnius, 1941.
2. Lietuvos TSR liaudies ūkio plano vystymo pagrindiniai rodikliai. Nr. 3—4, Vilnius, 1941.
3. A. Sniečkus. Ataskaitinis pranešimas V-me LKP (b) suvažiavimė apie LKP (b) CK darbą. Kaunas, 1941.
4. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Valstybinis biudžetas 1941 metams. Kaunas, 1941.
5. „Tarybų Lietuva“, Nr. 132, 1941. VI. 7.
6. „Tiesa“, Nr. 144, 1941. VI. 13.
7. A. Butkutė-Rameliėnė. Lietuvos komunistų partijos kova už Tarybų valdžios įtvirtinimą respublikoje (1940—1941 m). Vilnius, 1958.
8. „Tarybų Lietuva“, Nr. 82, 1941. IV. 18.
9. „Tiesa“, Nr. 146, 1941. VI. 15.
0. „Žemės ūkis“, Nr. 6, 1941. VI. 15.
1. „Tiesa“, Nr. 113, 1941. V. 13.
2. „Tiesa“, Nr. 124, 1941. V. 24.
3. „Tiesa“, Nr. 33, 1941. II. 9.
4. „Ateitis“, Nr. 76, 77, 1944. III. 28—29.
5. „Žemės ūkis“, Nr. 5, 1941. V. 30.
6. „Tarybų Lietuva“, Nr. 122, 1941. V. 27.

ПЕРВЫЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ ЛИТОВСКОЙ ССР В 1940—1941 ГГ.

В. ВЕНЦКУНАС

Резюме

После восстановления Советской власти в Литве в 1940—1941 гг. было положено начало социалистическому переустройству сельского хозяйства. В республике начали создаваться социалистические сельскохозяйственные предприятия — совхозы, машинно-тракторные станции колхозы.

В 1941 г. на территории республики имелся 51 совхоз. Совхозные земли занимали 46 990 га, в том числе 31 891 га пашни. На 1 мая 1941 г.

в совхозах насчитывалось 8505 коров, 1070 свиней, 5420 овец, 3930 лошадей. К началу апреля 1941 г. в совхозах насчитывалось 130 тракторов. Кроме того, 120 тракторов было получено из других братских республик: с 15 декабря 1940 г. для рабочих совхозов была введена сделанная оплата труда. В марте 1941 г. в совхозах работало 3993 работника;

V съезд КП(б) Литвы поставил перед совхозами задачу стать очагами сельскохозяйственной культуры, т. е. выращивать сортовые семена породный скот и т. д.

Для оказания помощи бедняцким и середняцким крестьянским хозяйствам в обработке земли создавались машинно-тракторные станции (МТС) и подведомственные им машинно-конные прокатные пункты (МКПП). На 10 июня 1941 г. в республике имелись 42 МТС с 357 тракторами и 261 МКПП, в которых было 3681 лошадь.

На организованных курсах механизаторских кадров было подготовлено 419 трактористов. К 10 июня 1941 г. МТС заключили с 1452 крестьянами договоры по выполнению 30 700 га тракторных работ и 22 210 га конных работ в переводе на мягкую пахоту. МТС республики к 10 июня 1941 г. выполнили 18 110 га тракторных работ и МКПП к 16 июля 1941 г.— 19 819 га конных работ.

Наряду с государственными сельскохозяйственными предприятиями начали организовываться колхозы.

В июне 1941 г. на территории республики имелось 11 колхозов (сельхозартелей), объединявших 202 крестьянские семьи. В пользовании колхозов находилось 2880 га земли, им принадлежало 210 лошадей, 206 голов крупного рогатого скота, 131 свинья, 263 овцы. В колхозы объединялись в основном бывшие батраки и бедняки, получившие землю от Советской власти. Общественное хозяйство колхозов создавалось во многих случаях на базе национализированных имений. Советское государство предоставляло молодым колхозам кредиты, устанавливало им пониженные нормы обязательных поставок зерна и полностью освобождало их от поставок других сельскохозяйственных продуктов.

Социалистическое преобразование сельского хозяйства Литовской ССР в 1940—1941 гг. началось быстрыми темпами. В этом большую роль сыграли материальная помощь и использование опыта других Советских республик. Однако за короткий период времени до гитлеровской оккупации в сельском хозяйстве республики был создан лишь не большой социалистический сектор. В 1941 году удельный вес частного сектора в сельском хозяйстве составлял 99%.